

Культура і Побут

№ 22

Субота 2-го червня 1928 р.

№ 22

Плеханов, як філософ

Таку видатну особу, як Плеханов, можна розглядати з двох боків—або як історично обмежену і біологічну втілену в певний організм людину, що народилася, жила, боролася і вмерла, або як соціальне явище: як вістун класових боїв і виразника класової ідеї. З цього і лише з цього останнього боку личить нам згадувати про Плеханова в день його смерті.

Але так само, як дитина народжується не від платонічного кохання батька й матери, а від дійсного кохання батьків, так і Плеханов встає перед нами на весь свій зріст лише тоді, коли ми розглянемо його в співвіднонні двох моментів—індивідуального й соціального; Плеханова, як людину, і Плеханова, як філософа.

Розмір газетної статті змушує загострити свою увагу лише на останньому моменті і визначає тому односторонність висвітлення по статті Плеханова. Інакше й не можна: всебічного висвітлення його фігури треба шукати в монографіях.

Філософів, незалежно від їхнього ідеологічного чи матеріалістичного світогляду, можна поділити на два яскравих типи: емпіриків і раціоналістів. Відповідно до цього зустрічається поділ учених на романтиків і класиків, або, влучною метафорою Гайне, на «елінів» та «іудей».

Щирий романтик, як відомо кохався в барвистих формах життя і вірив в у буття, як бездарний письменник у свою геніальність. Маючи перед собою конкретну дійсність, емпірик, як невірний Хома, вірив лише своїм домислам. Очі, вуха, шкіра, ніс і язик для нього мають таке значіння, як п'ять пальців на руці для первісної мавпи-людини. Емпіризми, як перший ступінь філософської думки, є такий самий конче потрібний ступінь, як дитинство в розвитку людини. Хоч скільки б прихильних слів говорили вороги емпіризму з приводу фактів, але навіть найбільші ідеалісти мусили рахуватися з фактами і в своїх системах давати відповідне місце емпіризмові, як тому, від чого треба починати свою аналіз. Навіть могутній орел, щоб злетіти на крилах у «емпірею», повинен мати—на землі і в повітрі—точку оперття. І для найбільшого ідеалістичного філософа факти життя є основою думки, як для селянина земляка є основа його праці. Другий тип філософа-раціоналіста, класик, «іудей»—пряма протилежність емпірикові. Раціоналіст ставить на перший план питання стрункої системи, що її можливість і монізм має для нього більше значіння, ніж римський пала для католицької віри. Раціоналіст офірує різкобарвистію життя в ім'я його єдності. Коли для емпірика головне—це якість, то для раціоналіста—кількісний бік явищ. Раціоналіст—вищий

тип філософа, хоч у нього може бути менше фактів, ніж у емпірика, так само як у домогоспода менше матеріалу для порівняння, ніж у мандрівника, що поїздив чимало років по різних краях. Раціоналізм і багатший, і бідніший від емпіризму. Багатший, бо систе-

Г. В. Плеханов.

матизація досвіду збільшує зміст безпосереднього досвіду. Бідніший, бо для систематизації порівняння і визначення відносин між явищами йому треба абстрагуватися від безпосередності і шукати єдності в різниці. Так, мандрівник, що з вікна свого вагону спостерігає красоти цілої низки місцевостей, матиме про кожну місцевість менше вражень, ніж той, хто все своє життя живе на одному місці. Для раціоналіста якісний бік життя блідне, як блідне рожеве лице дівчинки, коли вона стала дорослою; для раціоналіста загальне переважає над окремим—для нього є характерний однотельоровий малюнок; своєрідність зникає в загальному, як окреме «я» зникає в соціальній групі, і намісць виступає кількість частин одного цілого.

Яскравими раціоналістами являються механістичні матеріалісти з одного боку, і скрайні суб'єктивні з другого. Все є рух електронів», кажуть перші і ставлять крапку. «Все єсть вражіння», кажуть другі і ставлять крапку.

Але Плеханов не був ні емпірик, ні раціоналіст, він був, і для нас є й буде діалектичний матеріаліст.

Діалектичний матеріаліст об'єднує в собі різносторонність емпірика і монізм раціоналіста. Але робить він це об'єднання не в такий спосіб, як знаменитий герой одного анекдоту об'єднував коня з рябчиком у своїй кухні (за рецептом пів коня і пів рябчика). Елементи емпіризму і раціоналізму у діалектиці, яким був Плеханов, об'єднуються так, що єдність просвічує через різноманітність і різноманітність просвітає єдність. Єдність, протилежностей внутрішнього й зовнішнього цілого і частин, сили і виявлення, змісту та форми, суті явища, тотожність і різниця—

скільки блискучих сторінок присвятив Плеханов у своїх творах цьому основному закономірності діалектики.

Перехід якості в кількість і навпаки революційний і революційний скоковий розвиток, ці закони діалектики знайшли в Плеханові не тільки свого талановитого популяризатора. Він узяв діалектику від Маркса і Енгельса в зматеріалізованому вигляді. Але він вивчав їх і в темному ідеалістичному вигляді у Гегеля, і сам за Марксом і Енгельсом перевертав цього велетня ідеалістичної діалектики «з голови на ноги». Це він робив у своїх численних філософських і соціалістичних працях. Що він це робив правильно по суті і блискуче по формі—цього може впевнитися кожен, хто вивчає філософію діалектичного матеріалізму. Такий блискучий діалектик, як Ленін, не даремно сказав, що треба вивчати все, що написав Плеханов у галузі філософії, бо це є найкраще в міжнародній літературі марксизму. Плеханов відкрив робітничу класу в Росії. Він перший сказав, що вона повалить старий лад і він присвятив своє життя протягом 20 років від утворення «Групи Освобождения Труда» до 2-го з'їзду РСДРП на те, щоб боротися за самосвідомість робітників. З цього погляду він є один із найкращих прикладів справжнього пролетарського філософа-матеріаліста. Буржуазна філософія ідеалістів здобула собі справедливу славу науки, від якої розколюється голова! Буржуазна філософія, проте, несправедливо нажила собі славу науки суто теоретичної. За темною мовою спеціальних виразів і за викрутасами філологічної творчості епігони великих буржуазних філософів з трудом бачили зерно практики. З цього погляду Плеханов є повною протилежністю. Справді, Плеханов не тільки теоретик, але і практик. Тому він поєднує глибину думки з її прозорою і ясною формою. Є такі озера в горах з чистими прозорими водами, що, не зважаючи на всю свою глибину, дають бачити, що робиться на дні. Плеханов нишучи для робітника, ніколи не спрощував своєї думки—він її конкретизував у гострих і дотепних ілюстраціях. Тільки Маркс стоїть вище від нього в цьому відношенні. Ленін, що був ще більшим теоретиком-практиком, ніж Плеханов, не звертав такої уваги на форму, як це робив Плеханов. Тому у Леніна в його стилеві більше мужності, а у Плеханова більше краси. Проте, скільки мужності тез красива, а справжня краса—мужня (в розумінні дозрілості, а не чоловічих ознак), то тут між Плехановим і Леніном є та єдність, якої, на жаль, не було між ними, як політичними діячами.

Остання тема виходить за межі статті про Плеханова, як філософа. Проте, в одному лише відношенні треба її торкнутися, а саме: в питанні про те, чому Плеханов, буди блискучим діалектиком, не вірно її застосовував, коли справа торчалася політики. Тут, звичайно, основне значіння має біо-

графічний матеріал, на якому спивається не будемо, знаючи, що кожний свідомий радянських громадян цей матеріал знає.

Треба лише згадати, що Плеханов пішов у еміграцію ще тоді, коли робітничий рух в Росії щойно складався, як робітничий, а живучи сорок років за кордоном, Плеханов не був так зв'язаний з ним, як наприклад, Ленін. Мав значіння також вплив ватажків II Інтернаціоналу, де сам Плеханов був найтиповішим і найавторитетнішим ватажком. Отже, Плеханов, прекрасно знаючи, що нема абстрактної істини, невдало конкретизував загальну істину діалектичного розвитку, бо для цього йому бракувало точки опертя або, вірніше сказати, він неправильно вибирав точки опертя. А всім відомо, що найкраще рушило нічого не зробить, як що йому не дати міцної точки опертя. Діалектива ця — рушило революційної дії в руках Плеханова — була дійсною зброєю, коли він прикладав її до філософських і соціологічних проблем, що з ними він був найбільше обізнаний. Але вона не могла його виручити там, де він нею зловживав — а саме в галузі конкретної політики доби 1905 — 1917 років. Проте, навіть і в цій галузі до 1905 року Плеханов зробив стільки, що самого цього досить було для того, щоб його ім'я зробити немирущим в устах робітничої класи. Полеміка з народництвом, боротьба з ревізіонізмом у обхідній одіжці беринштайнізму і струвізма і в східній світлині економізму — ця боротьба скінчилася перемогою революційного марксизму у великій мірі завдяки Плеханову. Діалектик і матеріаліст Плеханов прекрасно розумів значіння і місце особи в історії.

Ще розуміння свого значіння і місця в історії завжди характеризує великих людей. Вони не перебільшують своєї ролі, бо знають, що вони лише носії соціальних сил. Але саме тому вони її не зменшують.

Спокійний монізм Спінози, що його філософію відкрив Плеханов для нас спід намалу

„До СРСР прибув цими днями Максим Горький. Робітники, молодь, письменники, представники партійних та профсоюзних організацій з ентузіазмом вітають приїзд письменника“.

(З газет).

Виряжали з неменшим „ентузіазмом“

ідеалістичних перекручувань, завзятість революційних філософів-матеріалістів революційної буржуазії 18 сторіччя, величезна потенціальна енергія діалектичних абстракцій Гегеля, мужність і простота Фюєрбаха і Чернішевського, діалектична об'єктивність Енгельса, революційний запал могутнього генія Маркса, що його «Капітал» він прочитав ще юнаком, що називається «в один присід»

—протягом 10 днів — ось той ґрунт, на якому виріс Плеханов.

Тому ніхто, хто претендує на активну участь у будівнанні нового соціалістичного суспільства, не може пройти мимо Плеханова і в десятиріччя з дня його смерті не згадати про виняткову фігуру революційного бойця й філософа-матеріаліста та діялєтика.

Т. СТЕПОВИЙ.

Іван Дорожній.

Під дахом „Святого Хреста“

Ольга Зборовська пригадувала своє минуле. Тепер вона в жіночій камері у в'язниці Св. Хреста біля Келець. Заарештовану гнали її 35 кілометровим шляхом до кріпости, неспроможними тушами, кривими дорогами, жалючими міжгір'ями, вона збила ноги до крові — до сліз. Хотів повірити, що Ольга Зборовська тепер живе в будівлі на висоті 700 метрів, у совиному гнізді (як ця в'язниця звється у народі), що густі сірі тумани, важкі як кошмарні сні, вкривають дівочі коси, цілкують її карі очі холодні пронизливі вітри, а паразити бруду й ганьби впираються в молоді, налите травневим соком, тіло.

Ольгу Зборовську, юну дівчину, чарівну, тролянду, кинуто до найлютішої в'язниці живих мерців. Піднято на 700 метрів у верховину. Замуровано в холодному сірому мурі будованим ще старими нащадками польсько-го магнатства за доби 16 віку — доби лицарства звірачої війни.

Хто б вірив?

Ольга дівчина — енергійна, молода, віддана своїм прагненням, що дитячому веселу в розмові — говорила думками:

Ну, що ж? Такі важкі двері? Мур у три метри товщиною. Старі ключі... Жорстокий догляд... Ну, що ж? А я між іншим на травневе свято й не ходила... І не бачила як метелики роздирали, як на мовці «Воді» розстрі-

лювали робочих, а шпигунство ватажків ловило до Пав'яку. Я не знаю. Я не бачила... Я лише зброю зберігала, вартуючи на складі та допомагаючи борцям, таємно від пана фон-Альт-Блау. (В уяві повставало пережите).

До пана ввадився шпигун ліричний Франц, як його назвав Альт-Блау, він повідомив про таємні наради комуністів, мінджував своїм квитком, розносив книжечки, записував адреси, консперативні явки, вихвалявся героїзмом, розповсюджуючи таємні прокламації, відозви, листи, інформаційні бюлетені. Франц працював як дійсний давній провокатор.

На цьому опогаді Зборовської плутались... Пливали якісь смутні картини. Ніби столітні кремеєні дуби шуміли свої стародавні пісні на одну тему — смутку, незрозуміло нудьги за прекрасним, чарівним майбутнім. Літали снігові метелики в дикому вихрі, в танку першого весілля. Гойдалися холодні вітри на верхів'ях Сухотинських. Святкувала зима свій медовий лютевий місяць, вкриваючи шляхи, замітаючи стежки полювання. Влудили заїри шукаючи свою родану в дикій непролазній хмеречі. А за ними шукали «маму» (блудили) мисливці.

«А-гу-у-у! А-га-гу-у-у!»

Франц Вушма, юнак гучкий білявий з голубими озерами очей, сумним поглядом, дівочим станом, згубив «маму» полюючи на ведмедя. Третій день вигукував одні й ті ж:

«А-гу-а-га-га-гу-у-у».

Та наслідку ніякого. Тільки п'яна луна насміхалась відгукуючись у далеких межгір'ях, нагадуючи про якусь дивну зустріч живої людини. Тільки вітер та сніг залицяючись кружили навколо Франца. Стомлений, вголодний Франц блукаючи в лісу за сто кілометрів від Келець самотнім бурлакою серед хижих ворогів, спинився біля дуба запалював купу сухого гілля... Грівся — засинав... Палахкотило вогнище — стоїло. Надходила могутня ніч розкидаючи своєю широкою рукою квітчасті лихтарі на небі. Лихтарик цвілі: волошками, рожами, гвоздиками...

Тепло, тепло та приємно робилося Францеві. Ніякий звір не зачепить біля вогнища. А воно таке як ватра тепле, западне і разом невідступне попросиле... Щось ніжне, пухнате схилилося над головою Франца і довгі віл заплів сон: снитися Францеві фон-Альт-Блау. Він кивав головою й ласкаво посміхався дає йому великого пакета таємних справ наказуючи негайно ж одвести до начальника в'язниці Св. Хреста. Як і завжди Франц охоче поспішає виконати приємне доручення, вирушає в дорогу. Летить авто ледве торкаючись землі і захоплений рухом Франц не помічає, що з слід за ним біжать усі дерева й погрозило кивають своєю верховіттям. Верховіття ж те не звичайне собі ряслове зелене, а блищать сталевими списами. Ось уже скоро й кінець подорожжя, але оглянувшись назад Франц побачив тисячі блискучих списів. Якесь довгі руки з одрубаними пальцями

Україна й українці в творчості народів Сходу

Найтемнішої ночі ведуть мандрівника зорі невідомим шляхом—і в тих несприятливих для розвитку її літератури умовах, що існували років 80—50 тому, Україна робила величезний вплив на народню творчість східних народностей колишньої Росії.

Коли я став вивчати легенди, пісні й анекдоти татар Криму, мене вразило, як часто в них фігурує «смієльчак українець», «хитрий українець», «красуна троянда України», і не хотувалося ніколи в цих згадках ворожнечі або злісного насміхання. Вони завжди звучали взаємним розумінням і повагою двох народів, що в віковій боротьбі один з одним навчалися цінити сусід. Адже коріння цього впливу треба шукати саме в боротьбі «двадцятих січовиків» з татарами-ханами.

І цей вплив дуже корисний, бо коли груба примітивна творчість татар змогла досягти високої художньої цінності, то це тому, що вона запозичила від сусід українців багато стилістичних красот, багато епітетів і ту чарівну ніжність та глибокий сум, що звучить в українських народних піснях.

Я за ці останні два роки пройшов увесь гірний і степовий район Криму, записав десятки невідомих легенд і в кожній була частка українського впливу. Іноді він проходив навіть у сюжет і татари говорили про козаків та їхні давні пригоди. Та й не самі татари. У вірмен я знайшов одну гарну легенду, що говорить про трагічне обернення в скелі двох братів українців, що зухвало плавали по Чорному морю в своїх човнах.

Тисячами зв'язків зв'язаний Крим у своєму минулому і сучасному з найближчим Сходом, і ці зв'язки є тисячами каналів, що ними просочується вплив української народної літератури в глибокий Сходу—в Туреччину й Персію.

Невичерпні скарби української мови та народної творчості, і хоч які казково фантастичні твори народів Сходу, але при пильній аналізі часто виявляється, що іскри їхнього генія часто запалили світло українського народного мистецтва.

Адже те, що я можу сказати, лише висновки з небагатьох робіт Російського Т-ва вивчення Криму. Коли б творчість народів сходу було більш вивчено, то мабуть, знайшлася б і сила інших прикладів.

Але про це якимось іншим разом.

А. Гіріч.

Міжнародний музичний конкурс ім. Шуберта

З нагоди 100-ліття з дня смерті відомого німецького композитора Шуберта американська фонографічна компанія «Колумбія» оголосила міжнародний конкурс на симфонічні твори, асигнувавши для цієї мети 20 тис. доларів.

Для переведення конкурсу в міжнародному масштабі, всі країни світу було поділено на 10 секторів, і для кожного сектора асигновано 1 тис. доларів для преміювання музичних творів поданих на конкурс. Роботу по розгляду надісланих симфонічних творів журі кожного сектору мало закінчити протягом першої половини травня.

Композитори, що добули премії в своєму секторі візьмуть далі участь в міжнародних змаганнях, що відбудуться в Відні протягом червня цього року. Журі міжнародного конкурсу складатимуться з голів журі всіх секторів.

До журі ОРСР входили такі особи: Глазунов (голова журі), Штейнберг (від Ленінграду), Глієр і Мясковский (від Москви) і Беріковський (від України).

До журі ОРСР було надіслано 43 симфонічних твори—кілька симфоній, сюїт та одностактих симфонічних творів. Після розгляду всіх надісланих творів премії було розподілено так: Чернов М. М. (проф. Ленінградської консерваторії) здобув другу премію за симфонію С-moll на 3 частини, В. Каліфаті (також проф. Ленінградської консерваторії) здобув почесного листа за одноактний симфонічний твір «Легенда».

Першої премії журі не використало, оскільки не знайшлося жодного твору, що відповідав би всім вимогам конкурсних умов. При розгляді творів видно було, що більшість висококваліфікованих композиторів утрималося від участі в цьому конкурсі.

Серед розглянутих творів загальну увагу звернув на себе один симфонічний твір з виразною українською тематикою, і прекрасною поліфонічною фактурою. Всі члени журі ввійшли на тому, що цей твір міг би здобути першу премію, коли б його було більш досконало розроблено.

150 років з дня смерті Вольтера

30-го травня минуло 150 років з дня смерті славетного французького філософа і письменника Франсуа-Марі Вольтера (вмер 30-го травня 1778 року).

Діяльність Вольтера була дуже різноманітною, він відомий як філософ, енциклопедист, поет, драматург і письменник. Його твори «Кандід», «Генріяда» не втратили свого значення і до цього часу. Вольтер був дипломатом, математиком і філософом. Вплив його на сучасників був величезний і ім'я його оточено ореолом проводира ідей своєї епохи.

Ленінград є одним у світі містом по кількості і якості вольтерівської спадщини. Катерина II-ва, що в свій час листувалася з Вольтером у різних питаннях політики і реформи придбала у нього його особисту бібліотеку. Після смерті Вольтера бібліотеку було перевезено до Ермітажу, а звідси в публічну бібліотеку. Особиста бібліотека Вольтера складає 7 тис. томів і цікава великою кількістю приміток зроблених самим Вольтером на сторінках книжок, а також на окремих вкладинах.

Над вольтерівською спадщиною у Ленінграді минулого року працювало кілька американських вчених.

Наступний ювілей Кнута Гамсуна

Наступного 1929 року один з найбільших сучасників норвезьких письменників—Кнут Гамсун—святкуватиме свій 70-літній ювілей. Першими романами, що здобули йому славу були «Голод» і «Пан».

З усіх його романів найкращим вважають роман «Мрійники» (написано 1904 року).

1920 р. Кнут Гамсун за свої твори дістав Нобелівську премію.

Найновішим романом Кнута Гамсуна—«Вродяги». Роман вийшов цього року і одночасно в перекладі на 10 мов. Авторизований переклад з рукопису на українську мову в останнім портретом Гамсуна і автографом видала «Книгоспілка». З приводу цього видання «Книгоспілка» дістала від Кнута Гамсуна листа в якому між іншим письменник пише: «Мені часто надсилають свої твори—поеми і романи—письменники Росії й України. Це—сердечне привітання від товаришів у письменстві. Я хотів би, щоб ця моя книга була дружнім відгуком на ті привітання.

7 днів у Білорусі

Дорожні нотатки

(Продовження) *

14 травня

В ЦККП(б)Б.

Виходимо з Інбелкульту, трохи приголомшені й зачаровані усім, що довелося побачити, цим зростом білоруської науки й культури... Знов декілька кроків вулицями Менська. Дощу нема. Менск якось потеплішав, попригніщав. Наші товариші-білоруси обіцяють, що й сонце буде... Куди ж тепер? Ну, звичайно, туди, до штабу партії, що під прозодом її робітництво й селянство Білорусі здобуло собі право і змогу будувати свою культуру... Підходимо до ЦККП(б)Б... Заходимо до відділу друку... На столі у тов. Сенкевича, зав. від. друку, лежать свіжі журнали «Молодія» і «Плуг». Тільки що їх принесено з пошти. Тов. Сенкевич, держучи їх у руках, одразу починає розмову про нашу пресу. Але ми не даємо йому... Засипаємо питаннями:

— Як тиражі ваших газет?

— О, скажіться нема нащо. За останній рік збільшилися на 100%. Торік було 47.000, цього року 98.000.

— Які ж це газети?

— Та всі майже... А, от для прикладу «Беларуская веска» в 15.000 за рік виросла до 40.000; Вобруйський «Комуніст» в 4.500 піднявся до 7.500...

— А які газети виходять на Білорусі?

*2 Дня «К. і П.» № 21.

— «Звезда»—орган ЦК партії, білорусизувалася цього року, «Савецкая Беларусь», «Беларуская веска», «Чырвоная Зьмена», «Работай»—руською мовою, «Орка»—польською, «Жовтень» і «Юнгер-Арбейтер»—єврейською.

— На периферії теж є свої газети?

— Так. Крім центральних є окружні. В Орші виходить «Камуністична шлях» з тиражем в 5500, в Полоцку «Червона Позоччина»—35000, в Могилеві «Могилевський селянин»

Будинок музею у Менську.

4.000 та інші. Є газети, що виходять двома мовами: частину матеріалу міститься по білоруськи, частину—по руськи. Це такі, як от «Полесская правда» в Гомелі, «Заря Запада» в Вітебську.

— Які видаються журнали?

— «Полымя», «Маладняк», «Узвышша», «Розквіт»—це місячники різних літературних угруповань. Крім того в деяких округах філії «Маладняка» видають свої місцеві журнали, наприклад, «Аршанський Маладняк» вийшов уже № 7. Є журнали єврейською мовою «Штерн». Крім того до «Белорусской вески» дається літературний додаток. Є літературні додатки і в інших газетах. От на день нашого приїзду «Савецкая Беларусь» випустила навіть спеціальний літературний додаток. Потім ще є журнали спеціальні, як «Вільшовик Білорусі», «Работница і селянка», «Асовета», «Наш край» (краснознавчий), «Плуг» (сільсько-господарський), «Білоруський піонер», «Польовничий беларус» (між іншим з тиражем 13.000—мисливство в нас поширене) та інші журнали й бюлетені.

Розмова з тов. Сенкевичем тривала таки довенько. Стільки було цікавого в розмові, в просуненні їх до маси, в характеристиках журналів. Розговорилися про літературні організації, літжиття... Але час не жде...

...Ми в генерального секретаря ЦККП(б)Б—тов. Кноріна. Він надзвичайно привітно і радо вітає нас, розпитує, що вже бачили на Білорусі... Поводі переходимо на взаємні розпити й інформації. Точаться розмова про індустріалізацію України й Білорусі, про білорусизацію, про активну участь білоруських робітників у ній.

— Вже частенько на зборах самі робітники вимагають, щоб докладчик говорив по білоруськи!

„Жовтень“—Айзенштейна

Кінематографічний відбиток Жовтня—важання величезного діяловому.

Само собою зрозуміло, що такий відбиток великої епохи в усім властивім їй масштабі, не під силу одній людині і поки що недосяжний в рамках однієї кіно-картини.

Лише десятки картин і десятиліття впертої праці зможуть накреслити ті шляхи, що ними органічно зможе піти кінематографічне розроблення цієї багатобачної теми. Тому найбільші наші картини, присвячені Жовтню—«Кінець Санкт-Петербургу» В. Пудовкіна й «Жовтень» Айзенштейна можна розглядати лише як перші і, природно, не позбавлені багатьох помилок, спроби розробити цю найбагатшу тему, а зовсім не як твори, де Жовтень дістав повноцінний і закінчений кінематографічний відбиток.

В. Пудовкин підійшов до «штурму» Жовтневого матеріалу глибоким «обходом з тилу». Сюжетно збудувавши сценарій, він у долі рядового учасника Жовтня шукав шляхів відбивання жовтневої епохи.

Він дав не історичну хроніку, а драматизований сюжетний фільм, де доля його рядового героя сплітається з драматичною суттєвою клас.

І навіть за такого, продиктованого розумною обережністю, обмеження розмірів використаного в фільмі історичного матеріалу, цей матеріал не вкладався органічно в його фільмі, і саме в останній частині, присвяченій безпосередньо жовтневому перевороту, рве сюжетну тканину фільму.

Однак, і при цій відбиванні епохи, що лишилося тільки в фрагментах, Пудовкин добився великих результатів, уникнувши перекручування основних ліній Жовтня і правдиво сполучивши в своїй картині долю однієї людини з долею класу—індивідуальну драму з драмою соціальною.

Айзенштейн вважав за краще в своєму фільмі, за власним висловом «атаку в лоб». Не окрема людина в Жовтні, а вся жовтнева епопея повинна була відбитися в його картині в формах правдивої історичної хроніки, що переймає свій патос от патосу, відбиваючи історичної драми.

Сила силенна матеріалу, що її не можна взяти «штурмом», привела до того, що задуманий в таких широких рамках фільм Айзенштейна не, вважаючи на низку ефектних

моментів, не тільки не зміг його охопити, а й пішов облудними шляхами.

Треба сказати рішуче: картина Айзенштейна перекручує наше уявлення про Жовтень. Треба до того ж підкреслити, що крім «ідеологічних» хиб і ті художні фільми, де Айзенштейн намагається відбити жовтневу боротьбу, також не відповідають значущій темі.

Посамаперед про «аміст».

Кадр із фільму «Жовтень».

Підходячи до теми такого розмаху, звичайно, треба мати пильно розроблений сценарій, що вибірає з сили силенної драматичних ситуацій та історичних фактів лише деякі найхарактерніші й виразні моменти. «Ударні» моменти треба вибирати що-разу такі, що символізували б який-небудь з елементів Жовтня—їх треба підбирати за принципом добору історично-значущого, а не знаходити на основі особистого смаку, або в погоні за зовнішньо-ефектним видовищно-імпозантними сценами.

Цих основних вимог Айзенштейн не додержав. Очевидно в процесі зйомки й монтажу Айзенштейн, залюбки від багатства матеріалу, зовсім забув про всякий сценарійний план, забув про всяку історичну перспективу, виставляючи часто на перший план випадкове на шкоду історично-значущому.

Айзенштейн, неначе, забув досвід «Потемкіна», що, змальовуючи лише один із моментів революції 1905 року, зумів виявити всю

стоху завдяки драматичності історичного оповідання, завдяки виключенню всього випадкового з грандіозного історичного полотна, ним утвореного.

В «Жовтні» цієї загальної міцної єднаності—підкорення окремого цілому, немає.

Правда, Айзенштейн, розгортаючи свій історичний фільм, намагається «педалізувати» на деяких ударних моментах, але саме вибір цих моментів особливо чітко викриває неправдивість того шляху, що ним пішов Айзенштейн.

Виберемо найпоказовіші з них:

Липневі дні.—Тут в Айзенштейна, як основний, головний момент, показано, як три жінки-буржуазки в величезних капелюхах зі струсевим пір'ям у мережених сукнях, парасольками вбивають робітників і рвуть плакат, що його він піс. Сцена явно надумана і неправдива. Коли навіть припустити, що такий факт справді був у ті дні, то хіба це найтипичніше, що можна показати в тій частині фільму, що її присвячено липневим дням?

Що примусило Айзенштейна її вилучити з інших епізодів? Струсове пір'я, мережіві сукні (фотогенічно), привабливість протиставлення світських дам робітничої—вбивство... і парасолька—(сюжетна екстравагантність).

Другий приклад—наступ Корнілова. Дика дивизія під Петроградом. Більшовицькі агітатори розкладають дивізію. Головний мотив:—гірці танцюють на килимі лезгінку («фотогенічно»), агітатори поруч у калюжі витанцюють гопака (сюжетна екстравагантність)—апофеоз показано не внутрішні пружини історичної боротьби, а випадкові видовищно-привабливі епізоди. Третій приклад: жовтневі бої—головна тема: Керенський—іграшковий «бонапарт». Надпис: «В Зимовому палаці 1100 кімнат»,—подорож апарату по всіх царських апартаментах («фотогенічно») —ударницькі жінки мережева сорочка онучі, істерика, тубна помада і твінговка, (сюжетна екстравагантність) і т. д., і т. д.

Історично цінний, здібний емоціонально захопити глядача матеріал,—тоне в морі таких неправдиво вибраних «ударних моментів», що їм у кращому разі треба бути на другому плані фільму.

Однак, це лише наважання, вихоплені приклади, що викривають систему Айзенштейнівського показування й використання жовтневого матеріалу. Найсерйозніша помилка Айзенштейна не в цій:

Жвава товариська розмова триває досить довго. Нарешті прощаємося, маючи на увазі побачитися на літературному вечорі.

Виходимо на вулицю. Поспішаємо до готелю. Нові афиши приваблюють увагу. Читаємо вже традиційне «песняром України—наша шчирає привітання» і оголошення про те, що «Беларускі друзі дяжауны театр» ставить на наш приїзд п'єсу «Цар Максиміліян». Це найкраща постановка цього театру.

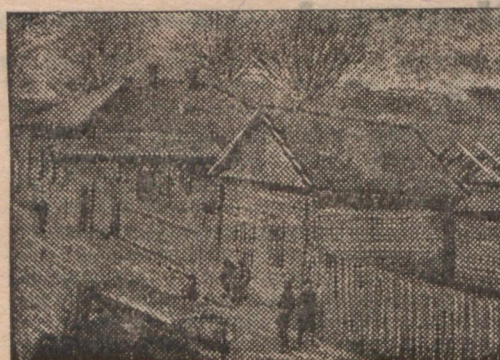
В готелі нас чекають газети із спеціальними додатками й статтями про нас. В «літературному додаткові» до «Савецкай Беларусі» бачимо навіть свої фотографії і видрукувані для ротації не погано, читаємо критичну статтю проф. Бузука «П'ятихвільні фотомодели», де кожному з нас приділено декілька теплих рядків і цитат.

Половина нашого дня закінчилась... Чекаємо вечора й п'єси.

«ЦАР МАКСИМІЛІАН».

«Ясава карыта
Вадою валіта,
Дзеу кі ногі помылі
Хлапцы ваду напілі».

Таким народним комічним «уваходным» маршем починається ця оригінально збудована і прекрасно поставлена п'єса. Вся вона прийнята і прикрашена фольклорним матеріалом, та й в основу взято текст «Цара Максиміліяна» в «батлейки» (лялькової вистави як от наше варте), що ще й досі можна побачити по різних кутках Білорусі. Зміст п'єси: цар Максиміліян, сівши на трона, хоче мати собі за жінку «кумірицьку богиню Венеру». Вона ставить умову:

Вулиця в Орші.

Я жадаць жадаю,
Голькі покараю
Кумірицькім багом,
Залатым статуем.

«Непакорлівий і драпежний» син Ажольф не хоче поклонитися «кумірицькім багом», залатым статуем і за це з наказу батька приймає смерть від руки Ката. З Максиміліяном далі бореться Смерть (що вбиває Аніку—воюку), хан Мамай, і нарешті Максиміліян конає від руки лицаря-велетня, що мститься і за Адольфа і за всі кривди Максиміліянові.

В народній цій драмі багато різних напіврвань—відбилася тут і боротьба за віру, і виникнення самовладства, і впливи Заходу, і татарське панування і чимало побутових явищ. Але є думка, що сама в цілому є сатира на царя Петра І і його конфлікт з сином Олексієм.

Білоруський другий державний театр виявив себе в постановці цієї драми, як сильний мистецький колектив. «Максиміліян» була загалом перша вистава цього театру, коли він починав свою роботу, як Білоруська Державна Драматична студія в Москві при МХАТ 2, в 1924 році. Багато праці приклад до неї молодий мистецький колектив БДТ 2, кожний артист дав щось своє. Починаючи от тексту драми, що його опрацював артист Микола Миткевич, музичні народні мелодії, вбрання, декорації—все це наслідок творчості цілого колективу.

БДТ2 нагадує трохи наш «Березіль», Майстерна техніка, мелодичний запал, самовіддана праця, серйозні мистецькі проблеми, які театр ставить, зв'язок з сучасністю і з сучасною літературою, добра попередня школа,—все це є запорукою, що театр цей має відіграти величезну роль в будівництві нової театральної білоруської культури.

В репертуарі БДТ2, крім «Максиміліяна», є «Сон липневої ночі» Шекспіра, «Астас» А. Глоби, «У минули час» І. Вена, «Калі тераси» М. Грамики, «Ерос і Психа» Ю. Жулавського (пер. Я. Купала), «Вахтанки» Еврипіда, «Разлом» і ін.

— Прекрасний театр, чудова постановка,—був односторонній висновок нашої делегації, коли виходили з театру.

— Шкода, що ви не побачите роботи нашого 1-го державного театру. Він гастролює в Орші, кілометрів 150 відм. Але дарма. Ми вас туди звозимо... Ми покірно згоджуємося. Наша програма доповнюється. Отже післязавтра—в Оршу, ватра наш літвечір.

Айзенштейн, захопившись сатиричним змалюванням буржуазного табору, зовсім забув протиставити одну одній дві класи, що борються.

Справді. Проти кого ж борється революційний пролетаріат? Айзенштейн не жалкує фарб, щоб показати опереточність, безпорадність тимчасового уряду, він підказує глядачеві, в картині такий висновок, що за тимчасовим урядом ніхто не стоїть, що все, проти чого треба було боритися революції, були лише карикатурні люди, що загубилися в 1100 кімнатах царського палацу.

З перших кроків появи на екрані Керенський (йому взагалі в фільмі відведено надмірну увагу) з нього сміються не лише вороги, а й друзі... навіть царські льокаї й агенти чужоземних держав.

В дні Жовтня він лежить на каналі, зарившись від жаху в подушки. В Зимовому палаці на протязі значної частини фільму нам карикатурно показується ударниць і безвусих шокерів, що замість обороняти свою класу, вражають за краще красти срібні ложки. В Малахитовій залі засідає не тимчасовий уряд, а лише порожні піджаки—не позбавлений достатності режисерський трюк, що характеризує нікчемність цього уряду. Хто йде в жовтневий дні обороняти тимчасовий уряд?—делегатія «поважних» інвалідів на чолі із стареньким петроградським міським головою, делегатія, що запаслася бутербродами й пляшечками молока, зупинена на своєму шляху одним рухом руки рослого червоногвардійця.

Скажуть, що все це правильно, що елементи «історичного фарсу» спостерігались по той бік барикад. Але ж треба знайти міру в цьому сатиричному змалюванні і не виставляти його на перший план.

На історичному з'їзді рад, де вперше проголошено радянську владу, в респал збройної боротьби виступає угодовець.

Айзенштейн показує, як під його промови делегати солодко дрімать і лише коли на трибуну підіймається більшовик, слячі прокидаються й оживають.

Адже це глибоко неправдива риса.

В жовтневі дні угодовські виступи, хоч би якіше з трибуни, були активною формою класової боротьби, це позбавленим значіння фактором її, і не сон, а обурення і гнів повинні були вони викликати серед пролетарів, що

зібраних на з'їзді і на чії плечі було покладено величезне історичне завдання, проголошення першої в світі пролетарської держави.

Але, кінець кінцем, коли відновити в пам'яті весь фільм: хто ж рішуче бореться в ньому проти революційного пролетаріату?—Лише вже згадані три жінки, що вбили парасольками робітників...

Але «трохи» замало...

Айзенштейн не взяв на увагу того, що це концентрування в таборі контрреволюції лише персонажів «історичного фарсу» обезбарвлює і табор революції. Що немає героїзму в боротьбі проти цієї кушки, що не трудно змести зі свого шляху історичних жінок і нікчемних міністрів.

Айзенштейн не зрозумів, що не можна відбити Жовтня, не показавши за спиною підставної «маріонетки»—Керенського—звірлячого обличчя реакції.

Айзенштейн не зрозумів, що не можна змалювати в найбільш напружений момент революції делегатів, що слять на з'їзді в однім таборі, і ударниць, що помадять губи, шокерів, що лускають насіння і міністрів, що п'ють чай,—у другому таборі.

Докладно зупиняючись на таких картинах, Айзенштейн витравлює зі свого фільму всякий патос боротьби.

Внутрішніх пружин Жовтня не викрито в фільмі.

«Бонапартизм» Керенського, звичайно, явище фарсового порядку, але ж барвисті фрази Керенського місяцями тнали людей на смерть за для «війни до переможного кінця», адже ці фрази підпиралося багнетом, а нам показують лише «чоловічка» Керенського що розсівся за письменною столом Миколи II, забавно повісивши свої шлейки на царській люстрі.

Наститання величезної соціальної трагедії, переворот у свідомості народу, що призвів до відвертого повстання в жовтні 1917 року, в фільмі зовсім обминуте.

Нам скажуть, що може в нинішній час для нашої кінематографії в рамках одного фільму, це завдання недосяжне. Але ж між мимовільними помилками та дефектами і напевне блудним шляхом у підході до цього завдання—велика різниця.

Тепер про форму: як що в обсязі змісту Айзенштейнівська метода визначалася сатирою в лоб, то формальні методи Айзенштейна служать головним чином цілям «замаскованого відступу» від цього самовпевненого режисером наміченого завдання відбитку Жовтня в усяй широчині теми.

Бо «людину в революції» і класи в революції він замінив речами.

Для Айзенштейнівської методи характерно, що він завжди вважає за краще змалювати танк або панирний потяг, що повзе, замість робітничої колонії, що йде, що він картині розведених ленинградських мостів дає перевагу перед змалюванням людських пристрасей по обидва боки барикади, що випадкові речі Зимового палацу для нього найповніше характеризують гнилизну того світу, що знайшов у собі останній притулок за стінами цього палацу.

Цією «грою речей» Айзенштейн надмірно зловживає. Коли, наприклад, показано патріарха, що проголошує «многая лета» тимчасовому уряду, то тут же показується пантеон богів цілого світу від християнської іконографії, буддистів, конфуціанських богів до тотемів та ідолів різних диких племен.

В сценах Зимового палацу Айзенштейн доходить до якогось хворобливого милування з речей. Показано й витатині ювелірні виробы і кристаль, люстри різних форм, царські сервізи й ватери, найрізноманітніші скульптури, що їм особливо пощастило в цьому фільмі.

Спосіб оголено простий і служить головним чином для того, щоб уникнути тих труднощій, що їх ставить перед режисером кінорежисером такої грандіозної теми, як Жовтневий революція.

Методу проведено в фільмі з послідовністю, гідною кращого вжитку.

Вже на самому початку фільму Айзенштейн, щоб показати скинення самодержавства, примушує розсипатися на шматки пам'ятник Олександрові III.

В корнілівські дні пам'ятник знову виростає на п'єдесталі і знову розвалюється.

Далі Керенський—тіпсова статуетка Наполеона—ще далі ударниць і найрізноманітніші статуї Ермітажу та Зимового палацу. Тут і ліпні оздобы і Роден і Ермітажні кар'ятиди і т. д. і т. д.

15 травня.

ЗНАЙОМИМОСЯ З БІЛОРУСІЮ З УСТ ЇІ ВОЖДІВ.

Менск сьогодні нам засміявся таким радісним сонцем, що аж дивно. Вулички просохли. Повітря чисте, прозоре... Білорусь вітає нас гарним днем.

12 год. дня. Ми в голови Раднаркому тов. Галадзеда.

Невеличкий, стриманий зі спокійними сірими очима—типовий білорус, чудесна білоруська мова. Одразу устанавлюється теплий товариський тон розмови. Перед нами розгортається картина, як «бедна й нехитра» Білорусь росте відбудовується, загосю страшний рани від імперіалістичної й громадянської війни.

Лише рік, як почалося капітальне будівництво. Закінчується в Менску величезний штипперхвий «Селянський будинок», «Будинок трестів» та інші, будується університетський городок, в постанова збудувати «Будинок Літератури». Будується нові заводи, фабрики. 1 травня відкрито нову фабрику сірникову й деревообробну в Річці. На паперовій фабриці в Добруджі ставиться нові машини, що збільшують продукцію на 80%. Цього ще мало.

Лісова промисловість займає 35% всієї промисловості БССР. Але ліс не обробляється на місці. Багато сплавляється як сирець по річках до нас на Україну. Отже треба побудувати фабрики тут—і паркетні і мебльові. Про це вже в відповідні постанови.

З залізницями більш-менш добре. Кожна округа (їх 8) має свій вузол. А от тракторів

Кастусь Каліновський.

шляхи—потані. Дош—не пройдеш. Їх можна буде налагодити, лише провінші меліорацію.

Значне місце в житті села займає кустарна промисловість. Над мистецькими виробами працюють іноді цілі села. На 60% кустарів кооперовано. Але не налагоджено ще як слід збуту, не вивозиться ще нічого й за межі БССР. Державний музей для популяризації мистецьких виробів білоруських кустарів має видати спеціальний альбом...

— Як одіб'ється Дніпрелстан на промисловості Білорусі.

— Ми зараз для Дніпрелстану даємо ліс. Замовлення України виконуємо на 100%. Значіння Дніпрелстану піднімається особливо, коли ми налагодимо Березинську систему, і сплав лісу тоді можливий аж до Чорного моря. Зараз же готуємо для вашого Дніпрелстану води. Чого-чого, а води у нас вистачить...

— Та, власне, бачимо, що й загалом не така вже Білорусь бідна...

Дружно прощаємося і йдемо до голови Білоруського центрального Виконавчого комітету і голови ЦВК СРСР—тов. Червякова. Його кабінет в цьому ж помешканні, на верхньому поверсі.

Сьогодні щасливий день, бо на місяць таких сонячних днів випадає не більш, як 5. Дуже радий, що Білорусь зустрічає вас привітно—говорить т. Червяков, вітається з нами.

Знов—спокійна привітна й розважна білоруська мова. На портретах т. Червяков не зовсім схожий. Вражає: спокійність, простота, стриманість, за якою відчувається величезний запал енергії... Темнуваті пильні очі, соковиті губи, постать невеличка, крем'яна. Розмова точиться, головним чином, коло питань мистецтва й літератури. Дякує т. Червяков за прийом білоруських письменників в Харкові в лютому, радимось про спільну екскурсію письменницьку на Дніпрелстан.

Сторінка за сторінкою в товариській розмові розгортає т. Червяков життя Білорусі...

— Історія культури Білорусі починається справді, власне, з жовтня. Селяни білоруські

Річ незмінно відтісняє людину на задній план.

В чім секрет цієї пастеризованої підміни людей речами? Коли художники не вистачає творчої сили, щоб підмітити реальне життя, реальний образ епохи, коли він почуває себе не в силі вмістити грандіозний історичний матеріал у свій фільм—тоді він зручною підміною ставить на місце людей речі,—на місце живих образів—абстрактні ідеї, символічно виявлені в речах.

Так було з пам'ятником Олександра III (на що витрачено так багато праці і грошей), так було з незчисленними речами Зимового палацу, цілою лавиною поравлених на глядача.

Справа, звичайно, не в самій методі кінематографічного оброблення речі. Справа в тім, що Айзенштейн у своєму фільмі зловживає цією методою,—частим її вжитком і повторенням—позбавив цю, властиву кіно-мові, методу її лаконічної виразності.

Справа в тім, що Айзенштейн надав цій методі, три речами «догматичного», «естетського» характеру,—примусив форму домінувати над змістом.

Звичайно, крім негативних сторін, що їх виявити я намагався, в фільмі Айзенштейна є ціла низка позитивних моментів. Тут я розумію не лише місцями блискучу фотографію оператора Едварда Тіссе (зйомки Неві й Аврори), а й низку дуже вдалих режисерських розвязань (наприклад: Керенський на сходках), на жаль, зведених на рівень тієї зовнішньої академічної краси, в погоні за чим режисер лишив їх без розробки.

На фільмові Айзенштейна слід було докладно зупинитися тому, що це найбільша технічна ресурсами й матеріальними коштами, в неї вкладеними, спроба кінематографічного амальювання Жовтня—теплі, що віками ще надихатиме мистецтво.

Суворий тон критика, що його я собі дозволив відносно твору найвидатнішого нашого кіно-режисера цим також виправдується.

Наша кінематографія ще не раз повертатиметься до теми амальювання Жовтневої революції і тут критичне вивчення першого жовтневого фільму Айзенштейна допоможе нам уникнути багатьох помилок, в ньому допущених.

А. АЛЬФ.

кий був забитий, темний і лише тепер прокидається від віковичного сну.

От, наприклад, ілюстрація... Коли не вистачало сили, в деяких закутках сіяли сім'ї, сподіваючись, що вона виросте... Отакий то наш селянин...

— І тепер культурні здобутки село іноді приймає недовірливо. От, наприклад, радіо... В одній «весці» селяне хотіли порубати щоглу. Мовляв, ви нам наставили, а об них хмари чепляються й дощу нема... А то ще такий випадок. В одному селі встановили радіо і селяне звикали, що то кричить чорт. Послали листа до земляка-червоноармійця в Мінськ, щоб він з ними через радіо поговорив, і лише визнавши його по голосу, переконались, що це не чорт, а дійсно техніка і дуже корисна для Білорусі, де між селами шляхи сполучення дуже погані.

— Організація кіно йде за прикладом України. Але нема ще своїх режисерів, сценаристів... З фільмів слід одзначити білоруські «Лесную быль», «Кастусь Каліновський»—побачите самі, чи гарні це фільми.

Цікавиться тов. Червяков розвитком драматичної творчості у нас, життям літературних організацій.

— А чи були ви на нашій болотно-торф'яній станції під Мінськом. Там творяться чудеса. Там болото полишиє дає до 400 пудів тимофіївки. Там ви побачите майбутнє болотної Білорусі...

Обіцяємо бути й там.

Часу мало. З жалем перериваємо цікаву розмову. Йдемо до Наркомосвіти, до Наркома тов. Балицького.

Ганна Михайлюта «Полове питання і моль». Держвидав України, 1928 рік. Стор. 43, ціна 18 коп.

Радянська суспільність зацікавлена в тому, щоб полові відносини нашої молоді були здорові, нормальні, а тому й дає про поширення серед нашої робітничо-селянської молоді принаймні хоч елементарних відомостей з питання полового. Де краще і вірніше вона може виховатись і дізнатись як не з популярно-наукової доступної, формою і змістом книжки. Книжка Ганни Михайлюти, написана досить простою зрозумілою мовою, зміст цієї книжки передовсім звертає увагу читача на необхідність обзнання з половими життям молоді, далі в спеціальних розділах подаються відомості про полові взаємини серед тварин та рослин, яке значіння має пол в житті всіх істот, а також і людини і врешті до чого спричиняється половий потяг у людини. Обсяг матеріалу досить стислий і ілюстраціями. Розглядаючи цю книжку мимоволі приходимо до висновку, що вона має більш агітаційно-громадське значіння ніж наукове. Автор захоплюється ефектом, який повинна спричинити ця книжка виходить з досить невірних джерел сучасного стану речей. Так напр., автор в одному місці говорить «Більшість нашої молоді напружений жалю врозуміла цю свободу (Закон уряду про шлюб Г. В.) в половому житті, як дозвіл безладного полового життя... і т.д. або... «з невідомістю широким мас і привело до того розкладу, що спостерігаємо в сучасному половому житті, в сучасній сем'ї». Не до речі сперечатись з автором, проте слід звернути увагу, що спеціальні дослідження, що були передані в Харкові, Москві то що, констатують про значний поступ в унормуванні та оздоровленні полового життя і з них видно, що справа стоїть не так жахливо як це малює автор.

Слід також вказати на механістичну спрощеність яку іноді припускає автор у своїх висновках. Так напр., «... по перше, наше полове почуття, наші полове потреби цілком залежать від функціонування, від праці по-

Що пишуть наші письменники

Друкується повний роман Юрія Смолича «Фальшива Мельпомена». Роман амальює часи після громадянської війни на Україні—роки 1920, 21 і 22, і має вийти з друку у виданні «Книгоспілки» наприкінці літа на 8 друкованих аркушів. Письменник готує до друку фантастичну повість «Господарство д-ра Гальванеску» в якій амальює вастосовання найновіших винаходів (з медицини та електрики) в капіталістичних країнах для «націоналістичної» експлуатації праці.

Б. Антоненко-Давидович пише роман «Січмати» на 10 друкованих аркушів. Роман видає Книгоспілка.

В. Ярошенко закінчує роман в життя української інтелігенції, що охоплює літературні кола і в певній частині своїй є відповідь на роман Хвильового «Вальдшнепи».

Іван Кириченко—здає до друку новість «Кучеряві дні» на 8 арк. і готує збірку оповідань з військового життя.

М. Бажан закінчує велику поему «Грань» з часів громадянської війни.

Д. Тась працює над романом «Земний суполій».

Видавництво «Книгоспілки» випускає збірку оповідань О. Копилена «Твердий матеріал» до якої увійдуть не друковані оповідання.

Юрій Яновський закінчує великий роман під назвою «Майстер корабля».

Євген Плужник пише роман на 8 друкованих аркушів «Життя Кашинських».

Видавництво «Пролетарій» випускає незабаром роман Леоніда Скрипника «Інтелігент», що його було друковано у журналі «Нова генерація».

Ось історико-археологічний відділ. Увагу притягує палеолітична колекція, вібрана 1926 року над м. Сожем. Цікава старовинна зброя ще лицарських часів, поєси «кашульки». В нумізматичному відділі—старовинні арабські монети X-го століття, знайдені в Полоцькій окрузі, римські скарби, знайдені біля м. Десни, монети вел. князя Литовського... Скільки культур пройшло над цими землями, яких історичних подій свідками були ці невеличкі й незграбні кусинки металю.

Багатий і різноманітний етнографічний відділ. Кожний день щось дає нового до нього, але й те, що вібране має велику цінність і цікавість. Бачимо тут культурні виробы, про які говорив Галацкед, бачимо славновісні «случки поєси», модель білоруської вески, булоруської хати, вібрання, речі побуту, бачимо «журну» хату, що ще й досі по деяких «весках» зберігалася.

Звертає увагу єврейський підвідділ з цікавими речами єврейського побуту, культу, мистецтва й архіву.

Художній відділ має залу білоруського мистецтва, дві зали російською, залу західноєвропейською і гравюр. Цікаві портрети сучасних білоруських письменників, різьбярські роботи молодого різьбяр Грубе, і маляра А. Тичини.

Музей має свої відділи в Вітебську, Могилеві і Гомелі.

Вже вечір. Золотяться верхів'я старовинних башт і костелів... Нам треба поспішати.

О 8-й годині наш літературний вечір

А. ПАНЯ

Тов. Балицький, чорнявий, трохи ніби на японця скидається, невисокого росту, такий же спокійний—вже нас чекає. Одразу зав'язується розмова про літературну дискусію, літературні суперечки у нас і в Білорусі.

— У нас великі літературні суперечки,—говорить т. Балицький,—але, на мою думку, груп, окреслених за певними «сталими» принципами нема. Здебільшого, групи складаються на підставі різних випадкових мотивів... Але полеміка буде й потрібна—нехай у боротьбі виховується марксовська думка.

В Білорусі відбулися 2 художніх виставки, існує мистецький технікум з відділами—керамічним, мистецьким і педагогічним. Народна музика розвинута багато,—композиторська діяльність—слабо. Але вже є перша білоруська опера «Тарас на Парнасі».

Система освіти в Білорусі така ж, як і на Україні. Лише інакше трактується техніка і в них 4-х річний курс. Величезну роботу доводиться проробляти по ліквідації неписьменності.

Для участі в роботі кіно останній час притягнуто й білоруських письменників. Організується відділ мистецтв.

— Ми вельми раді, що ви до нас приїхали, що таким чином, установлюється тісний зв'язок двох братніх літератур...

В ДЕРЖАВНОМУ МУЗЕІ.

Поспішаємо з Наркомосвіти до музею. Старовинний будинок, проти чудесного зеленого свєру. У нас так мало часу, а так багато треба обдивитись.